

КОТЕЛЮХ М. О.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри тактичної та спеціальної
фізичної підготовки факультету № 3
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)
ORCID ID: 0000-0003-3640-6793

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.2.80>

СИСТЕМА ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

У статті досліджено систему адміністративно-правових гарантій забезпечення правопорядку в умовах сучасних викликів та загроз національній безпеці України. Автор аналізує основні аспекти правових та організаційних гарантій, що спрямовані на забезпечення стабільності та правопорядку в суспільстві. В роботі розглянуто поняття правопорядку в контексті його правового регулювання та підкреслюється важливість якісного законодавчого забезпечення для досягнення ефективного правозастосування.

Особливу увагу приділено нормативно-правовим гарантіям, які є основним інструментом правового впливу на правопорядок. Зокрема, йдеться про необхідність удосконалення та систематизації законодавчої бази, а також про роль державних інституцій у процесі розробки правових актів. Стаття акцентує увагу на проблемах, пов'язаних із прогалинами в законодавстві, які можуть негативно впливати на ефективність правозастосування та створювати правові колізії.

Автор також підкреслює роль економічних та політичних гарантій у забезпеченні правопорядку, які тісно пов'язані з правовою сферою. Економічна стабільність та розвиток правової держави розглядаються як важливі передумови для створення надійної системи правопорядку. Крім того, стаття розглядає питання організаційних гарантій, що включають кадрове забезпечення, матеріально-технічну базу та інформаційні технології, необхідні для належного функціонування правоохоронних органів.

Ключові слова: адміністративно-правові гарантії, правопорядок, національна безпека, законодавче забезпечення, правозастосування, економічні гарантії, політичні гарантії, організаційні гарантії, правова держава.

Koteliukh M. O. System of legal guarantees for administrative and legal ensurance of law order in the conditions of modern challenges and threats to the national security of Ukraine

The article examines the system of administrative and legal guarantees for ensuring law and order in the conditions of modern challenges and threats to the national security of Ukraine. The author analyzes the main aspects of legal and organizational guarantees aimed at ensuring stability and law and order in society. The work examines the concept of law and order in the context of its legal regulation and emphasizes the importance of high-quality legislative provision for effective law enforcement.

Special attention is paid to normative and legal guarantees, which are the main tool of legal influence on law and order. In particular, it is about the need to improve

and systematize the legislative framework, as well as the role of state institutions in the process of developing legal acts. The article focuses on problems related to gaps in the legislation, which can negatively affect the effectiveness of law enforcement and create legal conflicts.

The author also emphasizes the role of economic and political guarantees in ensuring law and order, which are closely related to the legal sphere. Economic stability and the development of the rule of law are considered important prerequisites for creating a reliable system of law and order. In addition, the article considers the issue of organizational guarantees, which include personnel support, material and technical base and information technologies, necessary for the proper functioning of law enforcement agencies.

Key words: *administrative and legal guarantees, law and order, national security, legal support, law enforcement, economic guarantees, political guarantees, organizational guarantees, rule of law.*

Постановка проблеми. Забезпечення правопорядку в сучасних умовах є одним із ключових аспектів функціонування правової держави. В умовах постійних загроз національній безпеці, нестабільності в політичній та економічній сферах, ефективність правопорядку стає першочерговою вимогою для забезпечення стабільного розвитку суспільства та держави. Особливої актуальності це питання набуває в контексті сучасних викликів, що стоять перед правоохоронними органами, які змушені працювати в умовах реформування та вдосконалення системи національної безпеки.

Значну роль у підтриманні правопорядку відіграють адміністративно-правові гарантії, які забезпечують нормативно-правову базу для дій правоохоронних органів, дозволяють ефективно реалізовувати їхні функції, а також забезпечують захист прав і свобод громадян. Однак, попри те що питання гарантій правопорядку досліджуються в роботах багатьох науковців, досі залишаються певні прогалини у вивченні механізмів їхньої реалізації та вдосконалення в умовах реформування правоохоронної системи, а також складних умовах дії правового режиму воєнного стану.

Визначення та впровадження нових підходів до адміністративно-правових гарантій стає необхідністю для побудови стабільної та ефективної системи правопорядку. Це вимагає не лише оновлення законодавчої бази, але й пошуку шляхів удосконалення організаційних і правових механізмів, що забезпечують стабільність правопорядку в Україні.

Стан дослідження проблеми. Попри те, що згаданим питанням вже приділялась певна увага в роботах Битяка Ю. П., Петришина О.В., Завальнюка В.В., Бандурки О.М., Андрійко О. Ф., Кузьменко О.В., Шемшученка Ю.С., Авер'янова В. Б., Нижник Н. Р., Котюка В. І., Ківалова С. В., Тищенко М. М., Коваленка Л. В., Аброськіна В. В., Безпалової О.І., Дрок І.С., Кобзаря О.Ф., Миронюка Р.В., Музичука О. М., Муляра Г. В., Невядовського В. О., Нікітіна А. А., Собакаря А.О., Сокурєнка В.В. та ін. вчених-правників, саме недостатня вивченість гарантій адміністративно-правового забезпечення правопорядку не дає повного уявлення про механізм підвищення його ефективності в цілому в країні, наявність неоднозначних формулювань породжує труднощі у правозастосуванні, актуалізує проблему та вимагає продовження подальших досліджень для з'ясування сутності, змісту, видів та особливостей застосування гарантій адміністративно-правового забезпечення правопорядку як важливих інструментів забезпечення особистої та публічної безпеки.

Мета статті полягає у дослідженні адміністративно-правових гарантій забезпечення правопорядку в Україні в умовах сучасних викликів, аналізі різних аспектів правових, організаційних, економічних та політичних гарантій, що впливають на ефективність правопорядку, а також розробці механізмів, які сприятимуть підвищенню ефективності правозастосування та зміцненню національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Оскільки адміністративно-правові методи забезпечуються державою і є обов'язковими для виконання суб'єктами, яким вони адресовані, адміні-

стративно-правові методи діяльності суб'єктів охорони правопорядку є невід'ємною частиною загальної системи адміністративно-правових методів. Вони мають свої особливості, засоби, прийоми та інструменти, які використовуються для виконання покладених на них завдань, та гарантуються державою.

У контексті гарантій правопорядку в широкому сенсі мається на увазі система умов і засобів, що забезпечують його функціонування, обумовлена закономірностями розвитку суспільства. Їх розуміють як такі умови суспільного життя і спеціальні заходи, здійснювані державою, які забезпечують міцний режим законності і стабільність правопорядку у суспільстві [1, с. 83]. Ці гарантії відображають різноманіття суспільних зв'язків і формують єдину структуровану систему взаємопов'язаних елементів, що розвивається за законами суспільного розвитку.

Гарантії забезпечення правопорядку виступають, перш за все, як надійний механізм запровадження в життя встановлених вимог в державі. Дане положення ставить перед юридичною наукою особливу вимогу не тільки розробити загальні концепції гарантій підтримання правопорядку, а й розробити надійний механізм втілення в життя даних концепцій [2].

Оскільки основу правопорядку складає право та необхідність дотримання його вимог пріоритетними гарантіями забезпечення необхідного рівня правопорядку в суспільстві та державі є нормотворчі (правові) гарантії. Останні є безпосередніми способами забезпечення правопорядку та закріплюються в законодавстві. Саме вдосконалення та оновлення законодавства було і залишається однією з ключових правових гарантій охорони правопорядку. Науково обґрунтована і розвинена система правових актів є основою правопорядку. У період суттєвих перетворень особливо гостро постає питання про роль права та оновлення законодавства.

Для забезпечення законності та правопорядку, проведення реформ і стримування росту правопорушень необхідно підвищувати регуляторний потенціал законів. Вони мають бути детальнішими, містити норми прямої дії, механізми виконання та відповідальності. Якість закону суттєво впливає на зміцнення правопорядку. Закон вважається якісним, якщо відповідає потребам суспільного розвитку і здатний досягти передбачених результатів. Однак у чинному законодавстві іноді зустрічаються прогалини, суперечності та неточні формулювання, що ускладнюють їх розуміння та застосування.

У літературі наголошується, що правові гарантії спрямовані на створення для правопорядку оптимального соціально-правового середовища. Мається на увазі вся правова система, що регламентує діяльність правоохоронних органів та інших суб'єктів. Упорядкування правотворчої діяльності передбачає надання науково-методичної допомоги законодавчим органам, вдосконалення якості законів. Якість є основним показником ефективності законодавства, що характеризує ступінь його можливості досягти бажаних змін у соціально-економічній сфері. Законодавство може вважатися досконалим, якщо воно має належний, якісний рівень з точки зору юридичної опрацьованості як усієї системи офіційно оприлюднених нормативно-правових актів, так і окремо взятого акта.

У деяких випадках у чинному законодавстві трапляються серйозні прогалини та суперечності, неузгоджені між собою положення, в деяких актах є надмірні повторення, недостатньо чіткі, неточні формулювання, терміни тощо, що ускладнюють їхнє правильне розуміння та застосування. Між тим інтереси подальшого зміцнення законності та правопорядку вимагають, щоб кожен закон, кожна правова норма реалізовувалися відповідно до того змісту, який вкладено в них законодавцем. Наявність таких недоліків неминуче призводить до неефективності закону, яка може бути посилена внаслідок помилок правозастосування. У зв'язку з цим заслуговує уваги ідея створення банку помилок, що виникають у ході правотворчості та правозастосування, на основі аналізу яких можна розробити єдину теорію помилок правотворчості та правозастосування.

Для вдосконалення законодавства ефективним способом є його систематизація, спрямована на створення узгодженої системи, звільнення від застарілих норм та оновлення. Це сприятиме підвищенню ефективності законів та зміцненню правопорядку в цілому.

Важливо також розробляти програми реалізації законів, які б визначали не лише правила, а й процеси їх впровадження. Наявність у законах механізмів забезпечення сприятиме їх втіленню в життя та звужить сферу підзаконної нормотворчості.

Економічні гарантії є фундаментальними для всіх інших гарантій правопорядку, оскільки економіка лежить в основі права та всіх правових явищ, включаючи правопорядок. З точки зору історико-матеріалістичної концепції суспільства, правопорядок належить до надбудови, що формується над економічним базисом [3].

Таким чином, економіка визначає основні характеристики правопорядку, хоча цей зв'язок опосередковується і ускладнюється іншими факторами, передусім політикою, державою, правом та його реалізацією. Правопорядок стає природною, необхідною та невід'ємною функцією прояву економічних законів.

Політичні гарантії забезпечення правопорядку охоплюють всю політичну систему суспільства, де ключову роль відіграє держава. Вони включають принципи організації та діяльності всіх органів державної влади.

Основними політичними передумовами правопорядку є справжня демократія, розподіл влади, політичний плюралізм, прозорість та свобода преси. Ці умови можуть бути реалізовані лише за наявності незалежного від держави громадянського суспільства та побудови справді демократичної правової держави.

Основне місце серед гарантій адміністративно-правового забезпечення правопорядку займають організаційні гарантії. Останні забезпечують системність і передбачуваність діяльності правоохоронних органів, створюють умови для їхньої ефективної роботи, захищають права і свободи громадян, сприяють підтриманню публічної безпеки та порядку. Вони є основою для належного функціонування системи правопорядку, забезпечуючи стабільність і ефективність правової держави.

Організаційні гарантії базуються на створенні оптимальної структури державного апарату, реалізації принципу розподілу влади та організації роботи спеціальних органів. Система організаційних гарантій теж отримує нормативне закріплення, однак її своєрідність виявляється у поширеності на діяльність спеціальних державних структур. До цих гарантій належать: чітка визначеність та нормативна фіксація повноважень державних органів; функціональне розмежування діяльності владних структур; конституційне закріплення принципів організації державного апарату; незалежність юрисдикційних органів та підкорсність їх закону; створення необхідних умов для роботи правоохоронних органів; добір та розстановка державних кадрів; наявність органів, що здійснюють контроль та нагляд за законністю, та ін. [4, с. 35].

Організаційні гарантії є важливою складовою системи правопорядку, спрямованою на створення належних умов для ефективного функціонування державних органів та загальної системи правозастосування в країні. Вони охоплюють сукупність організаційних заходів, механізмів та умов, що забезпечують належну діяльність правоохоронних органів, дотримання законів і правопорядку в суспільстві. Їх доречно поділити на:

- інституційні, що базуються на створенні та підтримці функціонування відповідних державних органів, які відповідають за забезпечення правопорядку, таких як поліція, судові органи, прокуратура, служби безпеки та інші правоохоронні структури [5, с. 39-46];
- координаційні, що забезпечують чітку координацію між різними правоохоронними інституціями, які беруть участь у підтримці правопорядку та забезпеченні національної безпеки. Важливим аспектом є взаємодія органів виконавчої, судової влади, а також співпраця між ними задля належної реалізації функцій захисту прав і свобод громадян.
- професійно-кадрові, що є невід'ємною складовою змісту організаційних гарантій в частині підготовки висококваліфікованих кадрів, охоплюючи не лише базову підготовку, але й постійне підвищення кваліфікації, навчання новітнім методам правозахисної діяльності, знання нових законів і технологій забезпечення правопорядку в країні;
- інформаційні, які включають доступ до сучасних інформаційних технологій та технічних засобів, що підвищують ефективність правоохоронної діяльності, включаючи вико-

ристання баз даних, систем відеоспостереження, засобів зв'язку та інших технологій, які допомагають запобігати та розкривати злочини, забезпечувати публічний порядок та безпеку, у тому числі в умовах дії правового режиму воєнного стану;

– матеріально-технічні, що передбачають належне забезпечення правоохоронних органів ресурсами, такими як транспорт, спеціальне обладнання, інфраструктура та інше матеріальне забезпечення, є важливим для ефективного виконання завдань із забезпечення правопорядку.

– контрольні, що передбачають широке використання можливостей громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів.

Отже, гарантування правопорядку слід розуміти як обов'язок держави забезпечувати ефективне функціонування усієї правоохоронної системи, використовуючи ті засоби і дотримуючись тих меж, які визначає суспільство. Роль держави полягає не лише у встановленні правил, але й у забезпеченні їх дотримання та створенні сприятливого середовища для реалізації прав і свобод громадян. Це передбачає активну позицію держави у формуванні та підтримці правопорядку, який відповідає потребам та очікуванням суспільства. Саме держава та її відповідні інституції повинні сприйматися як «гарантії» правопорядку, а це відповідно означає, що саме від держави суспільство в цілому та окремі громадяни мають право вимагати створення необхідних умов для: впорядкованої життєдіяльності, яка базується на правових засадах; безпечного середовища для всіх членів суспільства; стабільного функціонування суспільних інститутів.

Як елемент адміністративно-правового забезпечення правопорядку гарантії за допомогою правових засобів, способів, форм і методів адміністративно-правового впливу забезпечують на практиці, власне, втілення в життя політики держави у сфері забезпечення стабільності та прогнозованості ситуації в системі правопорядку у контексті мінімізації конфліктів та підтримання режиму законності в реалізації суспільних відносин, практичну реалізацію суб'єктами забезпечення своїх повноважень, а в підсумку – реалізацію суспільного правоохоронного інтересу та належної реалізації правоохоронної функції держави [6, с. 25-26].

Висновок. Таким чином, з урахуванням викладеного підтримання правопорядку у суспільстві вимагає цілеспрямованого регулювання поведінки його членів, що насправді є процесом публічного управління. При цьому успішний вплив на цей процес, прямо залежить від того як правові норми втілюються в діях людей, що передбачає розуміння: факторів, які впливають на законність чи незаконність вчинків індивідів; публічно-правових інструментів, за допомогою яких можна спрямовувати поведінку людей; способів (гарантій) забезпечення відповідності дій громадян правовим нормам та вимогам. Таке розуміння дозволяє ефективно управляти суспільними відносинами у межах правового поля та забезпечувати охорону правопорядку в належному вигляді.

Список використаних джерел:

1. Крижанівський А. Ф. Доктринальний і прикладний статус категорії «гарантії правового порядку». *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. 2009. С. 81-89.
2. Солдатова В. Д. Сутність та загальна характеристика юридичних гарантій законності в адміністративній діяльності ОВС України. *Форум права*. 2010. № 4. С. 846–852 URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10cvddou.pdf>
3. Тема 11. Законність та правопорядок URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/705975/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%2011.pdf
4. Васін Є.Ю. Гарантії законності у правозастосовчій діяльності. *Право і суспільство*. 2012. № 4. С. 33-37.
5. Букач В. В., Камінська Н. В., Медвідь Л. П. Інституційні гарантії конституційних політичних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1 (21). С. 39-46.
6. Пашинський В.Й. Поняття та структура адміністративно-правового забезпечення оборони держави. *Адміністративне право і процес*. № 1(20). 2018. С. 20-29.

